

Innst. S. nr. 83

(2001-2002)

Innstilling frå energi- og miljøkomiteen om gjennomgang av Statnett SFs organisering og oppgaver

St.prp. nr. 1 Del IV (2001-2002)

Til Stortinget

SAMANDRAG

Statnett er tillagt oppgaven som systemansvarlig i det norske kraftsystemet, oppgaven som sentralnettsoperatør, ansvaret for kraftsystemplanleggingen i sentralnettet, samt ansvaret for regulerkraftmarkedet og tilhørende avregning. Statnett er i tillegg en betydelig netteier. Videre er Statnett ilagt oppgaver i forbindelse med beredskaps- og rasjonerings situasjoner.

Statnetts virksomhet og oppgaver er regulert i energiloven og tilhørende forskrifter.

Olje- og energidepartementet viser til St.prp. nr. 100 (1990-1991) Omorganisering av Statkraft, som var grunnlaget for å omdanne Statkraft fra å være en del av statsforvaltningen til å bli en selvstendig juridisk enhet, jf. Innst. S. nr. 28 (1991-1992). Samtidig ble statens kraftproduksjon (konkurransutsatt virksomhet) og statens anlegg for overføring av kraft (monopolvirksomheten) skilt i separate statsforetak; Statkraft og Statnett. Statnett startet sin virksomhet 1. januar 1992, og har det sentrale ansvaret for driftskoordineringen, oppgaven som eier av statens del av sentralnettet, samt ansvaret for sentralnettsordningen og kraftsystemplanlegging i sentralnettet.

For å sikre brukerne et reelt innsyn i foretakets virksomhet ble det opprettet et brukerråd med deltakelse fra de viktigste brukergruppene i sentralnettet. Det ble presisert at brukere også omfatter sluttbrukere, ikke bare energiverkene.

Statnetts organisering

Olje- og energidepartementet viser til at Statnetts oppgave som systemansvarlig bør vektlegges sterkt i vurderingen av foretakets organisering. Energi- og effektbalansen i Norge er nå strammere enn tidligere, og det sentrale overføringsnettet har en viktig funksjon i utøvelsen av systemansvaret. Dette kan føre til et økt investeringsbehov i nett.

Departementet viser til at alle organisasjonene som har levert høringsuttalelser til Del IV i proposisjonen er opptatt av at Statnett må opptre nøytralt. Statnett har selv påpekt at organisering som systemansvarlig nettselskap sikrer nøytralitet i forhold til andre markedsaktører. Departementet viser til at det ved etableringen av foretaket ble lagt avgjørende vekt på at Statnett skulle være en nøytral aktør uten økonomiske interesser i kraftproduksjon eller -omsetning.

Departementet viser videre til at grunnlaget for Statnetts beslutninger må være åpent og etterprøvbart. Statnett skal dokumentere hvilke oppgaver de utøver i egenskap av å være systemansvarlig, samt hvordan disse oppgavene utøves.

Statnett er underlagt reguleringer etter energiloven. Den samlede reguleringen av foretaket skal bidra til at de ulike oppgavene utøves på en samfunnsmessig rasjonell og ikke-diskriminerende måte. Dette sikrer at Statnett ikke har incentiver til å utnytte sin monopolsituasjon. Departementet understreker at Statnett skal drives etter samfunnsøkonomiske kriterier. Det er opp til Statnett selv å komme fram til en hensiktsmessig organisering ut fra de oppgaver foretaket er satt til å gjennomføre, og de reguleringer foretaket er underlagt. NVE vil i arbeidet med ny innteksregulering av Statnett fra 2003 stille krav i den økonomisk tekniske rapporteringen for å tydeliggjøre kostnadene ved systemansvaret.

Departementet viser til endringer i eldirektivet som nå er til behandling i EUs organer. Her er det blant annet lagt vekt på at systemansvarlig skal ha full kontroll over alle nettanlegg som er nødvendig for å vedlikeholde og utvikle nettet. Videre foreslås det i eldirektivet at det kan stilles krav om at systemansvarlig skal oppfylle minstekrav til investering i vedlikehold og utvikling av overføringsnettet, herunder overføringsforbindelser til andre land. Direktivet legger til rette for

organisering som nøytralt og uavhengig systemansvarlig nettselskap, og støtter at systemansvarlig skal ha kontroll og ansvar knyttet til investeringer og overordnet nett. Norge er som følge av EØS-avtalen forpliktet til å implementere eldirektivet i norsk lovgivning.

Hvilke nett skal Statnett eie?

Departementet viser til at Statnett som systemansvarlig har samordningsansvar for disposisjoner til alle aktører i det norske kraftsystemet. Dette innebærer også instruksjonsrett overfor anlegg de selv ikke eier etter nærmere fastsatte regler.

Statnett skal konsentrere sin oppgave som netteier til sentralnettet, men kan i begrenset grad eie underliggende nett. Statnett skal i utøvelsen av sitt eierskap i nettanlegg bidra til at oppgaven som systemansvarlig kan løses på en effektiv og ikke-diskriminerende måte. Et Statnett som konsentrerer sitt eierskap om sentralnettet, og kun i begrenset grad eier regionalnettslinjer legger til rette for dette.

Når det gjelder transformatorene mellom sentral- og regionalnett inngår disse i dag ikke i sentralnettet. Det er ifølge departementet ingen entydig og åpenbar konklusjon hvorvidt transformatorene bør inngå i sentralnettet eller i underliggende nett. Transformatorene mellom sentral- og regionalnettet er ikke av avgjørende betydning for utvikling av en effektiv nettorganisering. Statnett eier i dag vel halvparten av disse transformatorene, og det er opp til Statnett selv å vurdere sitt eierskap til transformatorene, særlig ut fra systemmessige hensyn.

Departementet understreker at Statnett har ansvaret for å bidra til at det samlede overføringsnettet bygges ut på en samfunnsmessig rasjonell måte.

Departementet viser til at Statnett på prinsipielt grunnlag mener at skillet mellom konkurranseutsatt virksomhet og monopolvirksomhet bør være klarere enn det som framkommer ved organisering som konsern, for å få et fungerende marked. Departementet har det overordnede ansvaret for å utvikle rammebetingelser for å oppnå et effektivt kraftmarked. I den forbindelse vil departementet følge utviklingen i kraftmarkedet, og fortløpende vurdere behovet for ytterligere tiltak for å sikre tilstrekkelig skille mellom konkurranseutsatt virksomhet og monopolvirksomhet, herunder krav om selskapsmessig skille, jf. Ot.prp. nr. 56 (2000-2001).

Sentralnettets utstrekning

Sentralnettet består i hovedsak av 300 og 420 kV linjer og anlegg, i tillegg inngår 132 kV linjer og anlegg i de deler av landet der dette er høyeste spenning. Videre inngår også den norske delen av forbindelsene til utlandet i sentralnettet.

Departementet viser til at sentralnettet fortsatt skal være et landsomfattende og sammenhengende nett, og sørge for sentrale utvekslingspunkt i alle regioner. Sentralnettet har videre en viktig funksjon i forhold til å knytte seg til andre lands sentralnett, og derigjennom

legge til rette for en effektiv og sikker kraftutveksling med utlandet.

Sentralnettet er i hovedsak en ordning for felles tariffing av kunder tilknyttet de nettanlegg som inngår i sentralnettet. Statnett er operatør for sentralnettet. Felles tariffing innebærer enhetlige tariffer som bidrar til å fremme effektiv utnyttelse og utvikling av sentralnettet, samt fordeling av kostnadene i de anlegg som inngår i sentralnettet.

Sentralnettet har en viktig funksjon i utøvelsen av systemansvaret. Departementet understreker at systemansvaret og tilhørende regulering etter energiloven gjelder for hele det norske kraftsystemet, og er således uavhengig av sentralnettets utstrekning.

Departementet ser ikke noen grunn til å ta initiativ for å endre sentralnettets utstrekning, dette må imidlertid kunne tilpasses utviklingen i blant annet kraftmarkedet i tiden framover. Departementet understreker at effektiv drift, vedlikehold og investeringer i nettanlegg i større grad avhenger av eierskap enn av nettmessig plassering.

Brukerrådets rolle

Brukerrådet skal fortsatt være en viktig kontaktflate mellom Statnett og brukerne og bidra til en konstruktiv dialog mellom partene. Brukerrådet skal være et supplement til myndighetenes monopolkontroll.

Departementet legger til grunn at brukerrådet i framtiden skal behandle saker i samsvar med et mandat avgrenset til Statnetts regulerte monopol- og myndighetsoppgaver. Dette innebærer at brukerrådet blant annet skal behandle saker knyttet til systemansvaret, avregningsansvaret og oppgaven som netteier, herunder oppgaven som sentralnettsoperatør og kraftsystemplanleggingen i sentralnettet.

Saker av konkurransestrategisk karakter og saker vedrørende Statnetts indre anliggender skal ikke være en del av brukerrådets arbeidsfelt.

Brukerrådet er rådgivende overfor Statnett. Departementet foreslår en utvidelse av brukerrådets sammensetning - det skal ha to medlemmer fra NHO ved EBL, ett medlem fra SFO, ett medlem fra NHO ved PIL, ett medlem fra Forbrukerrådet og ett medlem fra HSH.

Den direkte klageadgangen til departementet opprettholdes. Dersom Statnett fatter avgjørelser i strid med brukerrådets anbefalinger, kan et flertall i brukerrådet oversende saken til departementet for eventuell behandling i foretaksmøtet.

Statnett skal være en nøytral servicebedrift for brukerne av det norske kraftsystemet. Brukerrådet skal ha en rådgivende funksjon i forhold til foretakets beslutninger, samt fortsatt være et supplement til myndighetenes monopolkontroll.

Nordisk samarbeid

Norge inngår i et integrert nordisk og internasjonalt kraftmarked, og har en betydelig overføringskapasitet til Sverige og Danmark. I tillegg har Norge mindre overføringskapasitet til Finland og Russland. De nor-

diske landenes kraftsystemer er gjensidig avhengig av hverandre.

Nordisk samarbeid er nødvendig for å videreutvikle det nordiske kraftmarkedet. Økt samarbeid vil kunne medføre behov for harmonisering og klargjøring av regulering både på nasjonalt og nordisk nivå. Tariffer og flaskehalshåndtering er eksempler på områder der det kan være behov for ytterligere harmonisering. Departementet ønsker å legge til rette for økt koordinering og harmonisering av regulering og regelverk i Norden for å sikre et mer effektivt og sikkert nordisk kraftmarked. I denne sammenheng må blant annet samarbeidet mellom de nordiske regulatorne styrkes. Arbeidet må videre ses i sammenheng med tilsvarende arbeider på europeisk nivå, blant annet i regi av EU-kommisjonen.

Staten som eier av Statnett SF

Departementet vurderer det som viktig at Statnett fortsatt skal eies av staten. Statnett skal drives etter samfunnsøkonomiske prinsipper. Som systemansvarlig nettselskap utøver Statnett offentlig myndighet - og er underlagt andre krav og føringer enn andre selskap i kraftbransjen. Statlig eierskap av Statnett bidrar til at foretaket oppfattes som en nøytral aktør i markedet, noe som er viktig siden Statnetts beslutninger kan ha store økonomiske konsekvenser for mange aktører. Departementet viser til at foretaket styres av et uavhengig styre, som fører til at foretaket har handlefrihet og er beslutningsdyktig.

MERKNADER FRÅ KOMITEEN

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sylvia Brustad, Rolf Terje Klungland og Synnøve Konglevoll, frå Høgre, Øyvind Halleraker, Siri A. Meling og Leif Frode Onarheim, frå Framstegspartiet, Øyvind Korsberg og Øyvind Vaksdal, frå Sosialistisk Venstreparti, Hallgeir H. Langeland og Ingvild Vaggen Malvik, frå Kristeleg Folkeparti, Ingmar Ljones og leiaren Bror Yngve Rahm og frå Senterpartiet, Inger S. Enger, meiner at Statnett framleis skal vere organisert som eit systemansvarleg nettselskap. Utøvinga av systemansvaret og trongen for samfunnsmessig effektive investeringar i overføringssystemet må stå sentralt i Statnett sitt arbeid. For å kunna vere systemansvarleg, er det heilt avgjerande at Statnett viser nøytralitet i alt arbeidet sitt. Dette er spesielt viktig i høve til investeringar i overføringssystemet.

Komiteen meiner Statnett skal syte for ei rasjonell arbeidsdeling med regionalnetta.

Komiteen ser ingen grunn til å endra Statnett SF si organisering som eit statsforetak, med den oppgåva selskapet har fått i tråd med energilova.

Komiteen vil understreka at det er særskilt viktig at Statnett opptre ryddig i høve til rollene som netteigar og systemansvarleg.

Av omsyn til nøytralitet overfor sluttbrukar, meiner medlemene i komiteen frå Framstegspartiet det vil vere føremålstenleg med ei reindyrking av desse rollene.

Desse medlemene vil streke under at produkt som vert nytta til balanseregulering og systemtenester må vere marknadsbaserte.

Sentralnett si utstrekning

Komiteen viser til at departementet ser det som viktig å legge til rette for større sammenhengende nettområder under sentralnett, og derigjennom en mer effektiv nettorganiserings og utjevning av tariffene innenfor nettområdet. Komiteen mener at et Statnett som fokuserer på eierskap i sentralnettsanlegg vil bidra til denne prosessen. Statnett skal derfor konsentrere sin oppgave som netteier til sentralnett, men kan i begrenset grad eie underliggende nett. Statnett skal i utøvelsen av sitt eierskap i nettanlegg bidra til at oppgaven som systemansvarlig kan løses på en effektiv og ikke diskriminerende måte. Et Statnett som konsentrerer sitt eierskap om sentralnett, og kun i begrenset grad eier regionalnettslinjer, legger til rette for dette.

Større nettområder forutsetter imidlertid ikke at alle nettanlegg som er involvert er eid av samme netteier, men kan også oppnås gjennom innleie av nettanlegg fra andre netteiere. Regionalanlegg eid av Statnett trenger således ikke være til hinder for etablering av større sammenhengende nettområder.

Komiteen er samd med departementet i at sentralnett skal fastsetjast på grunnlag av funksjonelle kriterium. Statnett skal ha ansvar for at det er nødvendig linekapasitet både til knutepunkta innanlands og til overføring av elektrisitet mellom Noreg og utlandet som ein integrert del av sentralnett.

Komiteen meiner det er viktig at sentralnett har ein samanhengande og landsdekkjande funksjon.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ser likevel behovet for å vurdere Statnett si framtidige rolle også ut frå utviklinga på eigarsida på underliggjande nett. Om det skulle kome ein situasjon kor store delar av det underliggjande nettet kan bli innlemma i store utlandske selskap, må Statnett få høve til å by på også regional- og lokalnett som vert lagde ut for sal, eller delar av slike nett. Dette for å sikre fri konkurranse og nasjonal planlegging og utbygging.

Nordisk samarbeid

Dei nordiske ministrane blei i Nordisk Ministerråd i 2000 mellom anna samde om at det er behov for å vidareutvikle samarbeidet mellom dei nordiske systemansvarlege, slik at systemansvaret i større grad sjåast i nordisk perspektiv.

Komiteen vil vise til samarbeidet i det nordiske kraftmarknaden som er utvikla gjennom opprettinga av Nord Pool, og komiteen ser positivt på det viktige samarbeidet som dei nordiske systemansvarlege nettselskapa i dag driv gjennom Nordel.

Komiteen vurderer det slik at ei nordisk koordinering av nettdrift og utvikling er ein grunnleggjande føresetnad for ei effektiv utnytting av det nordiske elmarkedet.

To nettnivå

Komiteen viser til at strukturen for distribusjons- og regionalnetta har blitt vesentleg endra dei siste åra gjennom m.a. samarbeidsavtaler og oppkjøp. Dei regionale selskapa har generelt god kompetanse, og dei går i dag inn i eit naturleg og forpliktande samarbeid og samvirke med Statnett.

Komiteen meiner at omsynet til sikker kraftforsyning, vedlikehald og samfunnsøkonomi og eit lågast mogleg kostnadsnivå for sluttbrukaren tilseier at det bør vurderast om det vil vere mest tenleg med *eitt* nettnivå i tillegg til sentralnettet.

Komiteen er positiv til å få dette utgreidd, også verkemiddel som vil vere tenlege for å oppnå dette.

Komiteen ser det som naturleg om Statnett etter ei omorganisering har det som mål å eiga heile sentralnettet for å gjennomføre den nasjonale strategien og å fylle dei funksjonane som selskapet er pålagt, (jf. St.prp. nr. 100 (1990-1991) og Innst. S. nr. 28 (1991-1992)).

Komiteen legger til grunn at Statnett har minst samme eigardel som i dag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at Statnett har øket sin andel i sentralnettet, og har nå 87 pst. av dette. Disse medlemmer ser positivt på denne utviklingen og håper denne fortsetter, samtidig som Statnett i større grad bør ut av regionale nett.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at det ikke er foretatt noen konsekvensanalyse av å omorganisere til to nettnivåer. Disse medlemmer ser med uro på spesielt konsekvensene for små nettselskap i distriktene. Disse medlemmer mener derfor det er nødvendig med en bred utredning av saken som viser virkningene ved å redusere fra tre til to nettnivåer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen foreta en konsekvensanalyse av å redusere fra tre til to nettnivåer - og fremme en egen sak om dette for Stortinget i løpet av 2003."

Utrekning av stråmprisar og tariffar

Komiteen viser til Statnetts initiativ til en gjennomgang av sentralnettstariffen etter de prinsipper som er nedfelt i tidligere stortingsvedtak (jf. St.prp. nr. 100 (1990-1991), St.meld. nr. 29 (1998-1999) og St.meld. nr. 46 (1992-1993), om langsiktig kraftutveksling med utlandet).

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til Innst. S. nr. 122 (1999-2000), der fleirtalet i komiteen, alle unntatte medlemene frå Framstegspartiet, uttalte følgende:

"Flertallet legger vekt på distriktshensyn i kraftoverføringen. Det gjelder både å sikre fordelene ved kraftforbruk i nærheten av kraftproduksjon og utjevning av overføringstariffene mellom områder med ulikt befolkningsgrunnlag og ulike geografiske forhold. Det legges vekt på å ha en strømforsyning for fastboende og næringsvirksomhet med tilfredsstillende leveringskvalitet i alle deler av landet."

På denne bakgrunnen meiner desse medlemene at det må utgreiast ulike modellar for nett-tariffering.

Komiteen gjer følgjande framlegg:

"Stortinget ber Regjeringa utgreie og fremje ei sak for Stortinget om ulike modellar for nett-tariffering."

Nye energikjelder

I lys av den raske utviklinga av ny energiteknologi vil fleirtalet i komiteen, alle unntatte medlemene frå Framstegspartiet, peike på at Statnett, i forståing med NVE, til ei kvar tid må vere orientert om nye alternative energikjelder (biobrensel, vindkraft, naturgass eller andre energikjelder) som kan verka inn på behovet for elektrisk kraft. I utbygginga av ein infrastruktur på elektrisitet er det viktig å ta omsyn til ny miljøvenleg energiteknologi som kan få innverknad på behovet for overføring av elkraft.

Eigarskap til transformatorane

Komiteen ser at det kan argumenterast for at Statnett m.a. ut frå si rolle som systemansvarleg, skal eige desse anlegga, samstundes som det er argument som talar for at eigarskapet kan liggje til regionale aktørar, der desse har vilkår for det.

Komiteen føreset her at Statnett syter for at alle delar av landet får tilfredsstillande stråmforsyning.

Komiteen meiner at desse omsyna frameis må leggast til grunn for Statnett sitt eigarskap til transformatorane, samtidig som Statnett sitt eigarskap fører til utjamning av priser av transformatorstenene på landsbasis uavhengig av om transformatorane ligg i sentral- eller regionalnettet.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Framstegspartiet, Sosi-

alistisk Venstreparti og Senterpartiet, meiner at transformatorane bør vere ein viktig del av sentralnettet.

Komiteen meiner at nedtransformeringa bør dimensjonerast ut ifrå behovet i det lågaste nettnivået, dvs. den regionale/lokale belastninga. Komiteen vil også peike på at dimensjonering og utforming av nedtransformeringa påverkar leveringstryggleik i underliggjande nett.

Medlemene i komiteen frå Høgre og Kristeleg Folkeparti viser til at transformatorane mellom sentral- og regionalnettet i dag ikkje inngår i sentralnettet. Desse medlemene meiner at det ikkje er avgjerande kven som eig transformatorane. Av omsyn til samordninga bør det overordna ansvaret likevel liggje hos Statnett som ansvarleg for heile det norske kraftsystemet.

Komiteen meiner at alt kjøp og sal av transformatorar må vere basert på friviljug medverknad frå alle partar og skje på marknadsvisse vilkår.

Tilhøvet mellom dei som eig transformatorane og den systemansvarlege må organiserast på ein slik måte at det sikrar den nødvendige stabilitet i straumleveransane med omsyn til beredskap.

Komiteen viser til at bransjen har etablert samarbeidsorganet Kraftforsyningens Beredskapsorganisasjon (KBO), som utvekslar reservemateriell på tvers av selskaps- og nettnivågrenser. I tillegg til dette har dei fleste selskap formelle og uformelle avtaler med nabo-selskap om reservebytte.

Komiteen ser det som ein fordel at ein regionalt har plan- og systemdriftkompetanse som utfyller den sentrale kompetansen.

Brukarrådet

Komiteen gir si tilslutning til departementet sine vurderingar i høve til oppgåver og samansetjing av eit utvida brukarråd for Statnett. Dette er ei ordning som må evaluerast etter ei tid. Komiteen vil vidare peike på at brukarrådet må få eit klårt mandat. Brukarrådet skal vere eit rådgjevande organ.

Komiteen meiner at Forum for Strategisk Nettutvikling (FSN) skal delta i brukarrådet.

FORSLAG FRÅ MINDRETAL

Forslag frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Stortinget ber Regjeringen foreta en konsekvensanalyse av å redusere fra tre til to nettnivå - og fremme egen sak om dette for Stortinget i løpet av 2003.

TILRÅDING FRÅ KOMITEEN

Med dei merknadene som står i innstillinga, sluttar komiteen seg elles til departementets gjennomgang og vurderingar av Statnett, slik den ligg føre i St.prp. nr. 1 (2001-2002).

Komiteen viser til Del IV i proposisjonen, og rår Stortinget til å gjere slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber Regjeringa utgreie og fremje ei sak for Stortinget om ulike modellar for nett-tariffering.

II

St.prp. nr. 1 Olje- og energidepartementet (2001-2002), Del IV - om gjennomgang av Statnett SFs organisering og oppgaver - vert å leggje ved protokollen.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 31. januar 2002

Bror Yngve Rahm
leiar

Ingmar Ljones
ordførar

Øyvind Vaksdal
sekretær